

Materiały do kwestii zamku kanoników w Grudziądzu.

Podał Marek Szajerka

Post **Marcina600** z 13.05.26., wyjaśniający kwestię głębokiego blendowania zewnętrznego w Wąchocku, skłonił mnie do ponownego spojrzenia na blendy wewnętrzne w kościele seminaryjnym kolegium jezuickiego w Grudziądzu.

<https://zamidwory.forumoteka.pl/forum/pomorskie-mury-miejskie/malbork/strona/2/#post-17441>

Przypuszczam, że przedstawiony tu materiał pogładowy wzmocni argumentację Jacka Albrechta, iż zapewne odkrył zaginiony zamek na terenie Malborka.

Grudziądz jest oddalony od Malborka ok. 50 km. Sieć klasztorów cysterskich posiadał a pewna prawidłowość. Były one oddalone od siebie o ok. 50 km. Antoni Karbowski na początku XX w. napisał, że biskup misyjny Prus Chrystian zakładał sieć szkół. Mamy udowodnione kompleksy szkolne w Grudziądzu i Kwidzynie. Nie można wykluczyć, że Malbork jest trzecim takim obiektem.

O Grudziądzu dla przypomnienia:

<https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/226500/edition/225171/content>

20 lat temu zrobiłem zdjęcia wnętrza d. Bramy Klasztornej, obecnie prezbiterium oraz odkrywki wg obecnego poziomu fundamentu południowego kościoła. Odslonięcie było związane z wykonaniem izolacji przeciw wilgoci.

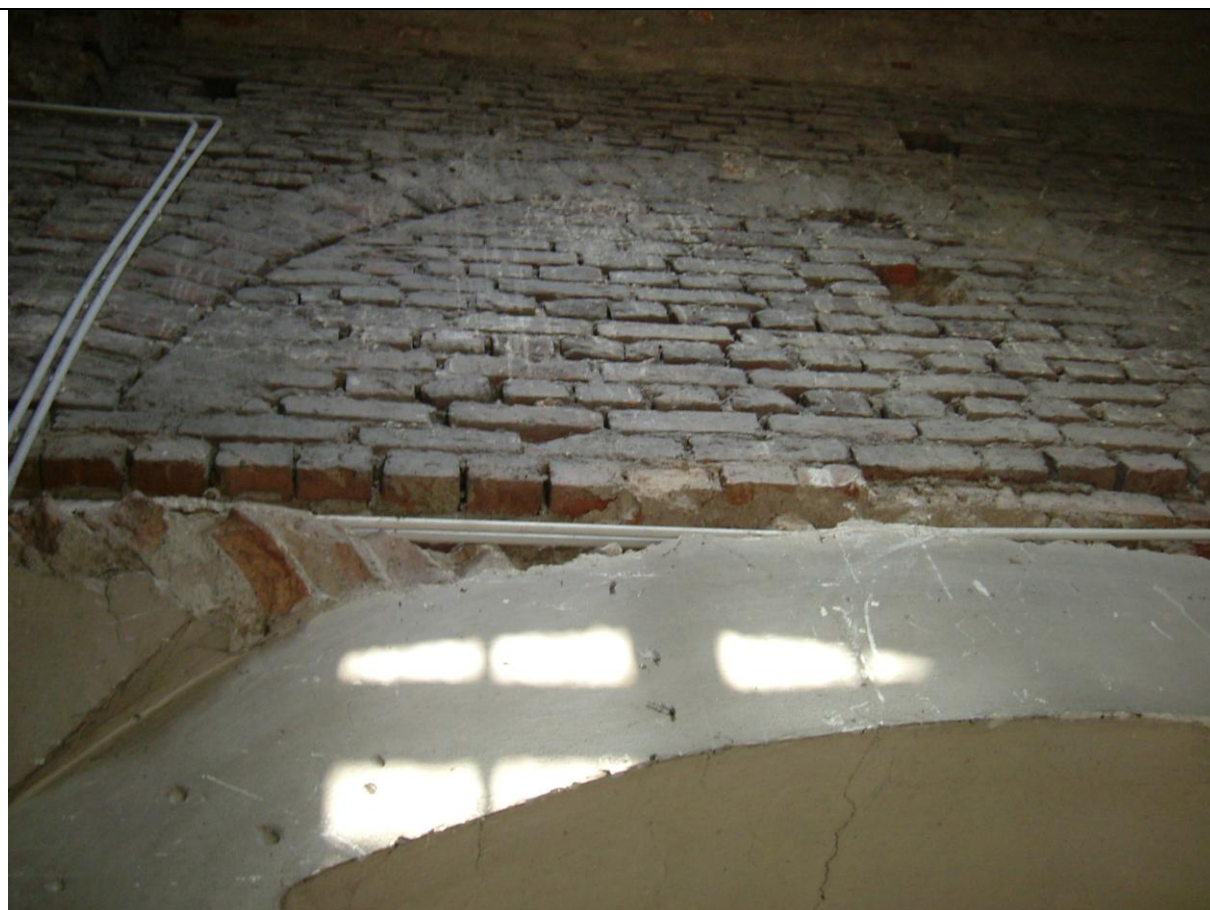
Wnętrze dawnej Bramy Klasztornej, zdjęcia z 2006 r. Widoczne na zdjęciu ślady sklepienia, które zostało zniszczone w trakcie działań wojennych w 1945 r. i nie zostało odtworzone.
Chór - ściany wschodnia i południowa

Ściana zachodnia. Widoczne drzwi prowadziły do gmachu kolegium. Po prawej stronie ściana prezbiterium.

Wejście z parteru kolegium. Parter kościoła jest na poziomie suteryny kolegium.

Ściana prezbiterium.

Fragmentu łuku portalu bramy, widoczny nad pachą sklepienia ganku na parterze. Strona południowa.

Odsłonięcie obecnie poziomego fundamentu kościoła po stronie południowej w 2006 r.

Fundament kościoła. Po odkopaniu okazuje się, że widoczne na powierzchni lizeny okazują się przyporami uskokowymi. Do fundamentu kościoła prawie przylega mur niewiadomego przeznaczenia o grubości około 2 m. Cegły z tego wykopu są identyczne, jak cegły ścian zakrystii kościoła św. Mikołaja.

Wątek mieszany opus mixtum. Cegły wg klasyfikacji rozmiarów w kategorii romańskich z 1 poł. XIII w. Z identycznych cegieł wykonano zachowaną do naszych czasów romańska arkadę Mostu Bramy Toruńskiej.

Skucia tynków poświadczają że parapety są w piwnicy. Budynek ma podobną konstrukcję

jak Ratusz Staromiejski w Toruniu , głębokie blendowanie. Wątek muru opus mixtum. Hipotetycznie przyjmuje się, że blendy zewnętrzne na fasadzie Ratusza Staromiejskiego były już w XIII w.

<https://medievalheritage.eu/pl/strona-glowna/zabytki/polska/torun-ratusz-staromiejski/>

W przypadku tej ściany trochę może zaskakiwać blendowanie wewnętrzne oraz pojawienie się jednocześnie namiastki przypór, czyli lizen.

Zazębianie się obecnie widocznych lizen a faktycznie przypór uskokowych z murami od strony południowej, w świetle obecnego mojego rozeznania wskazuje, że te nierozpoznane w 2006 r. mury to pozostałości przypór któreś z rozebranych w 2 poł. XVIII w. kaplic. Kaplice zajmujące między innymi szerokość obecnej ulicy Ratuszowej nie były dobudowywane do bryły zasadniczej kościoła św. Mikołaja. Posiadały charakter wolnostojący. Że tak było faktycznie świadczy nietknięty gzyms kapnikowy ściany północnej kościoła św. Mikołaja z zamurowanym portalem z XIII w.

Również inna kaplica, też była wolnostojąca. Artykuł z 2017 roku. Po latach, w 2023-24 r. z Kolegą Przemysławem Szachnitowskim doszliśmy do wniosku, że tam pierwotnie była klasztorna umywalnia, *lavatorium*.

M. Szajerka M. *Relikt II kaplicy św. Michała Archaniola z XVIII w. w schodach do gmachu Ratusza*, Miłośników Dziejów Grudziądza, Rok XV:2017, nr 37 (334), z d. 22.11.2017, ss.12.

<https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/226571/edition/225194/content>

Jak porównamy technologię budowy obecnego kościoła pojezuickiego, w jego części średniowiecznej, to okazuje się, że zasadniczy kościół św. Mikołaja powstał najpóźniej, też w 1 poł. XIII w. Rok 1238 na słupie fundacyjnym znajduje potwierdzenie w materiale ceglanym, zastosowanych wątkach.

Informacja o słupie fundacyjnym:

<https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/283562/edition/280785/content>

Równolegle budowano część średniowieczną obecnego kościoła pojezuickiego oraz dwunawową kryptę pod obecną plebanią, jeszcze w stylu późnoromańskim.

Widok na kościół pojezuicki z Góry Zamkowej. Widoczna blenda bramna z przedbramiem zadaszonym dla potrzeb zakrystii.

Brama Klasztorna wtopiona na pocz. XVIII w. w bryłę kościoła seminaryjnego kolegium jezuickiego.

W głębi schody do kolegium, do wykonania których wykorzystano mur jednej z kaplic.

Zob.

Malowidło na sklepieniu kościoła św. Bartłomieja w Szembruku. Św. Wojciech na tle panoramy Grudziądza . Malowidło z pocz. XVIII w.
Więcej o tej panoramie:

W zbliżonym czasie zbudowano kościół w Szembruku i przekształcono zamek kanoników na kościół w Grudziądzu. Można napisać, że jest to widok zamku tuż przed przebudową na kościół.

Zamek ten jest po prawej stronie św. Wojciecha . Po lewej stronie widoczny Zamek Wysoki z wieżą Klimek.

M. Szajerka, *Panorama Grudziądza w kościele parafialnym w Szembruku*,
Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza 2010, R.VIII, nr 36(265).

<https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/219950/edition/218514/content>

Bryła dawnego zamku kanoników była jeszcze bardziej czytelna przed 1918 r. Po I wojnie światowej gmach d. kolegium został nadbudowany.

Tak wyobrażałem sobie w latach 90.XX w. Brame Klasztorną, wykonując retusz na zdjęciu z lat 70. XX w.

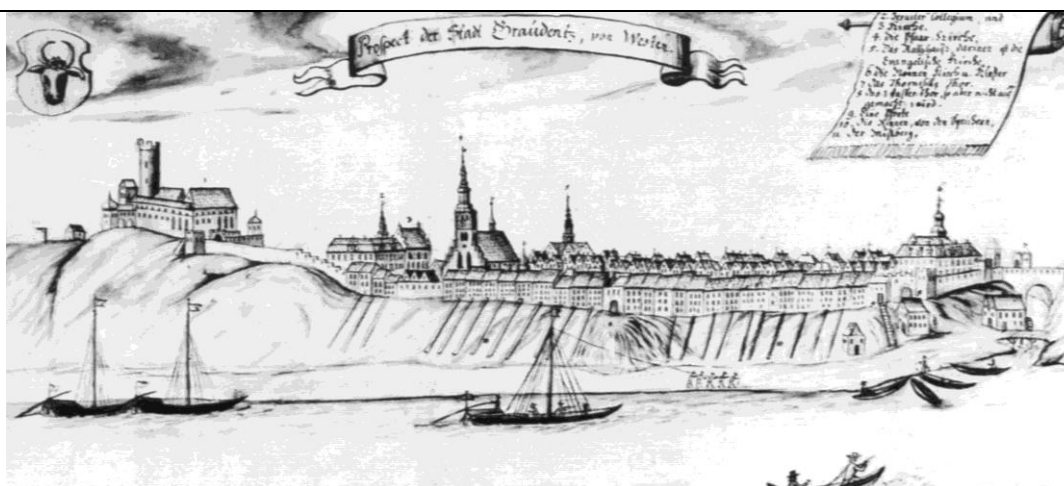
Jedno z najstarszych zdjęć Grudziądza z lat 70. XIX w.

Na tym zdjęciu widać rozbudowę obiektu . Górne okna nad gzymsem pochodzą z początku XVIII w. Po lewej stronie fasada Bramy Klasztornej.

Okno , pozostałość po zredukowanej wysokości Bramy Klasztornej.

Panorama Steinera, pocz. 1 poł. XVIII w. Rozbudowany gmach kolegium jezuickiego, ale dawny zamek jeszcze góruje nad gmachem kolegium.

Wykop pod windę. Początek XXI w. Po lewej stronie kamienny fundament baszty osłaniającej od południowego zachodu Bramę Klasztorną. Obecna klatka schodowa Ratusza nie ma nic wspólnego ze średniowieczem. Tylko jest na średniowiecznym fundamencie.